

UKINIKAS

laikrasztis, paskirtas reikalams ukinikų

iszeina sykį ant mėnesio. Metinė prekė: Maskolijoje, su prisiuntimu uždengtose gromatose, 5 rubl., su pristatymu per perkupčius — 2 rubl.; Prusuose, su prisiuntimu, — 3 mark.; Amerikoje ir kitur — 4 mark.

Prie kiekvieno numerio laikrasztcio pridedame „Priedą“, knygutę su naudingais skaitymais.

Lietuvos vargai po Maskolium.

Sako, kad neseniai prisakę, ydant sodiečiai ant valsčiaus susirinkimų kalbėtų tiktai maskoliszkai. Jeigu tai tiesa, tai būtų labai liudna. Kad suprasti, kaip galėtų atsiliepti toks prisakymas ant Lietuvių gyvenimo, reikia apsvarstyti, kaip placziai prasiplatino maskoliszka kalba Lietuvoje ir ar yra sąlygos, užtikrinancios tolesnį jos prasiplatinimą. Kiekvienam, gyvenanciam tarp Lietuvių sodiečių, gerai žinoma, kad per dvidešimt su virszum metų visokių prispaudimų, persekiojimų ir plėšimo žmogystos tiesų maskoliszka valdžia nesulaukė jokių vaisių platinimo maskoliszkos kalbos. Maskoliai, įsodyti į tarpą mūsų sodiečių tulose vietose Kauno gubernijos, pasirodė esą visai netinkanciais valdžios užmanymams. Gyvenantieji szalia jų Lietuviai ne tik neprijėmė jų kalbos, bet dar padarė įtekmę ant szito svetimo gaivalo, iszmokindami ir priversdami minėtuosius Maskolius lietuviszkai kalbėti. Taip antai Kauno gubernijoje pasitaiko szejmynos su maskoliszkomis pravardėmis, tikrai maskoliszko kilimo, kurios namieje kalba tiktai lietuviszkai, maskoliszkai mažą ką ir temoka ir slapta iszpažinstą katalikų tikėjimą. Vistai parodo, kad kolonizacija (sodinimas burliokų Lietuvoje) nuveina perniek. O jug kolonizacija svarbiausias ir geriausias budas pavergimo svetimos tautos; kardas ir ugnis nepadaro tiek, kiek žagrė, verczianti drauge su vaga ir pamatus tautos gyvenimo, jei tik yra tam tikros

sąlygos. Tarpą kitų sąlygų del to reikia, kad iszsilavinimas spaudžiančio gaivalo būtų augsztesnis už iszsilavinimą gaivalo pavergiamojo. Tai-gi szito truksta Maskolių missonėriams. Praleisdami jau tai, kad retas jų moka raszyti ir skaityti, tarp Lietuvių gi retas nemoka skaityti, atsiminkime tik, kad dora Maskolių, Lietuvoje gyvenanczių, labai žema; vagystos ir kiti nusidėjimai tarp jų paprastas daigtas. Tai-pat matome ir kitose vietose, kur Maskoliai pateko į tarpą svetimo gaivalo; taip antai Kursze, apygardoje Jakobsztadto, Maskoliai kolonistai žinomi vagys ir pikta-dėjai; kiek kartų man teko skaityti „Kurl. Gub. Viedom.“ suraszą kriminaliszkų bylų isz Jakobsztadto apygardos, kaskart patemyjau, kad ant Maskolių iszpuola didelis procentas kaltinamų. Apie Maskolių gabumą ukės dalykuose nėra ką ir kalbėti; ukę jie veda daug prascziaus už Lietuvius; tai apsireiszkia ir nuomonėje Lietuvių apie Maskolius priežodyje: „maskolius — ne gaspadorius, paėdęs eik gult.“ Vis tai parodo kad Maskolių kalba negali platinis tarp Lietuvių per kolonistus. Kitas budas platinimo jos — mokykla taip-gi ne daugiau vaisių atnesza. Jaunimas, pabuvęs mokykloje trejus, ketverius metus, jeigu toliaus neina į mokslą, gryžta į tarpą sodiečių ir stoja prie ukės darbų; jo gyvenime vietą plunksnos ir maskoliszkos chrėstomatijos užima žagrė ir dalgis; buvusieji mokintiniai pastoja paprastais artojais, darbininkais; sodžiaus vargai ir laimė pripildo jų szirdis ir įtraukia visą esybę į sodžiaus

gyvenimą. Praėjus keliems metams, jaunimas užmirsšta, ko mokinosi, ir maskoliszkai kalbą, bent tiek, kad sunku esti maskoliszkai susikalbėti. Kodel taip greit eina į užuomarsą visas mokslas? Atsakymą ant šito klausymo galime rasti įtaisyje mūsų mokyklos. Vaikas patekęs į mokyklą, iš pirmos dienos girdi tiksliai maskoliszką kalbą, suvis jam svetimą ir nežinomą. Raszto mokina maskoliszkai, skaityti — maskoliszkai, Dievui melstis — maskoliszkai*; taip-gi maskoliszkai kreipiasi prie jo išminties, kad duoti supratimą apie daigtus ir atsitikimus prigimties ir gyvenimo. Kaip-kada mokintojas lietuviszkai aiszkina išzguldą daigtą, tai yra, išzguldo maskoliszkai ir deszimtą ar dvideszimtą žodį išverczia lietuviszkai iš maskoliszko; bet tai dedasi nevisada, pirma, delto, kad tai priguli nuo gero noro mokintojo, o antra, delto, kad daugelyje vietų mokintojai Maskoliai, kurie lietuviszkai visai nemoka. Tai-gi gali sakyti, kad vaikui, nieko nesuprantančiam maskoliszkai, viską išzguldo maskoliszkoje kalboje. Kaip-gi jis gali suprasti išzguldą daigtą? Iš pradžių, man rodosi, mokslas eina visai bezdžionkiszka; vaikas stengiasi įsitęmyti tiksliai žodžius mokintojo; szitas tankiausia rupinasi išguldyti tulą daigtą tais pacziais, žodžiais, tais pacziais sakiniiais, kuriuos nekartą liepia mokintiniams užsiraszyti. Atkartodamas po szimtą kartų tą patį daigtą, mokintojas ant galo įkalą į galvą mokintiniams savo žodžius, sakinius, bet tik ne nuomonės, ne supratimą išzguldomo daigto. Norint persitikrinti, kad tai taip, gana tik užklausti ko nors keliolikos mokintinių, — kiekvienas atsakys ant klausymo tais pacziais žodžiais; taip, kad jeigu vienkart visų užklaustum, tai atsakytų taip, kaip kareiviai: „zdravja želajem vasze blagorodije.“ Tokiu būdu mokintinių galvose susirenka daug visokių atskirų žodžių ir sakinių, o nuomonės, kurias tie žodžiai ir sakiniai reiszka, pasilieka visai nesuprantamos ir nežinomos; mokintinių atmintyje pasilieka tiksliai žodžiai. Tame asz persitikrinau, mokindams kaip-kada vaikus, buvusius dvejus, trejus metus mokykloje, asz patęmyjau, kad atsiskyrimas mokslo ir žodžių tankiausia pasitaiko rokundose. Ant klausymo, užduoto maskoliszkai, at-

sako maskoliszkai tai, kas priguli visai prie kito dalyko, ir atsako žodžiais, kurie, kaip tuojaus gali numanyti, įkaliti į galvą. Pradedi aiszkinti klausymą — nesupranta. Paaiszkinus lietuviszkai tą patį daigtą, pradeda suprasti, atsako visai išzmingingai ir prisipažysta, kad pirma buvo nesupratęs. Žinoma, savo patyrimo negaliu dėti į pamatą platesnių išvedimų, nes mano patyrimas apima mažai atsitikimų: vienok ką patyriau, pasakau, tegul bando ir kiti, ypacz tiejie, kurių rankose sudėtas likimas mūsų jaunimo. Minėtos sąlygos mokinimo taipgi labai negerai atsiliepia ant abelo išszilavinimo mokintinių. Nesupratimas išzguldomo daigto užmusza norą, darbsztumą, sugrundo kudykio dvasią: kudykis nesupranta, ko ji mokina, pertai nenor mokintis ir nekenczia mokinamo daigto. Vietoje džiangsmo ir linksmybės mokslas pavirsta į sunkenybę. Paskiaus, kada mokintiniai perima sziek-tiek maskoliszką kalbą, mokslas eina geriaus, bet visos tos nežinės ir nesuomonės, kuriomis pripildyta galva iš paczių pradžių, negali greit ir visei išzdulkėti ir išsziaiskinti; tiksliai gabesni mokintiniai gali perimti tai, ko pirma nesuprasdavo, ir toliaus priderančiai sekti išzguldomo daigtus, daugumas gi. man rodosi, pasilieka apėmusioje juos tamsumoje ir tiksliai pavirszium palypsti mokslą. Suprantamas daigtas, kad mokslas, tokiu būdu įgytas, negali ilgai laikytis galvoje. Išžėjes iš mokyklos, vaikas per kelis metus beveik viską užmirsšta, sykiu gi užmirsšta ir maskoliszką kalbą, nes, pirma, kalba tadėl jo esti tiksliai tiek teverta, kiek ji surisšta su mažai suprastu mokslu.

Minėtosios priežastys, man rodosi, gana išzaiskina, delko maskoliszka kalba mažai prasiplatinus Lietuvoje ir delko ji prie dabartinių sąlygų negali platintis. Gryžtu prie pradžioje minėto prisakymo, kad sodiecziai ant valscziaus susirinkimų kalbėtų tiksliai maskoliszkai. Jeigu toks prisakymas jau isztikro išduotas arba bus da išduotas, tai ką gi kalbės sodiecziai ant susirinkimų, jeigu iš szimto susirinkusių tiksliai penki, tegul deszimts, mokės prastai maskoliszkai! Žinoma, nieko nekalbės, jeigu valdžia pasirupins, kad tą prisakymą kuosmarkiausiu pildytų. Prie tokių sąlygų atlikimas ir tų menkų pagal skaitlių ir įtalpų reikalų, kurie dabar pavesti apsvarstymui sodiečių, pateks į rankas pasileidusių, godžių rasztininkų, netikę vaitai, gerdami arbatą su araku, dės savo paraszą ant sstatytų anųjų popierių; bus tai nusprendimai valscziaus sodiečių! Jeigu sodiecziai ikiszio buvo jau sziek tiek pripratę rupin-

*) Prie praplatinimo maskoliszkų maldų tarp Lietuvos vaikelių prisideda ir keli katalikiszki kunigai, kaip antai Valaitis (Veiveriuose) Miknevyczia (Senapilyje). Malonėtumem žinoti, ką laiko anie duszių ganytojai už savo paszaukimą? — Supraskit, pabludėliai, dar laikas!

tis apie savo jau ir taip prispaustus reikalus, tai dabar jie nustos ir to menko pripatimo. Nebus jokių pasirodavočių apie dalykus, apimancius bendrus reikalus szio-
kio tokio burelio; negalės išsziplatinti nė supratimas reikalų, siekiančių toliaus už reikalus vieno žmogaus. O kas-gi geriaus gali suprasti vietinius reikalus ir rupintis apie juos, kaip ne tie patys sodiečiai, iš kurių gyvenimo tie reikalai išauga. Patyrimas liudyja, kad visada, kada tik valdžia sziokiu ar tokiu budu atstumia vietinius gyventojus nuo aprupinimo jų paczių reikalų, gyventojai szaltai žiuri ant to, kas negražia itin skaudžia jų nugaros, ir daugumas reikalų, labai svarbių, liekti nepatėmyta. Tai visai suprantama delto, kad valdžia, nors ji būtų ir geriausia, niekad negali taip gerai žinoti vietinių sąlygų ir suprasti vietinių reikalų, kaip patys gyventojai, nes ji toli stovi nuo vietinio gyvenimo; pertai vietą patyrimo ir pažinties reikalų iš paczio szaltinio užima abelnį teoriszki užmanymai, paremti ant išaugszto priimtų taisyklių, nepritaikytų prie tų sąlygų, tarp kurių jos turi but pildomos. Jeigu kalbėsime ypacz apie Maskoliją, tai padėjimas turi buti da piktesnis, nes czia vieszpatystės įstatymai nepripažinsta teoriszkių taisyklių ir viską paremia ant nužiurėjimo valdžios. Koks gali buti tas nužiurėjimas, negali nė iš tolo pasakyti. Bet del svetimų tautų, prigulinczių nuo Maskolijos, valdžios nužiurėjimas pereina maž-daug į aiszkią politiką, turinczią už sieki ištraukti iš tautos (iš Lietuvių) gaivinanczią jos dvasią. Kadangi dvasia nematoma ir nepaimama, tai griebia už to, kame ji apsireiskia. Kalba yra svarbiausias pavidalas apsireiskzimo tautos dvasės; užtai Maskolių valdžia ir griebia už jos, priversdama mokykloje mokinti maskoliszkai, Dievą garbinti pusiau maskoliszkai, pusiau lietuviszka ir, ant galo, rasi jau ir ant valsziiaus susirinkimų vers kalbėti tiktai maskoliszkai. Paskucziausias siekis — atimti tautystę, žmones paversti į sutvėrimus be žado ir atiduoti juos į rankas czinovnikų, kurie viską darytų pagal nužiurėjimą.

Joniszkis.

Vercziaus laukus taisyti, nekaip liežti arba alinti.

Vargiai bau rastumem tokį ukininką, kurs betaisydamas laukus būtų pavargęs, o didi daugybė ukininkų Lietuvos bei Žemaczių vargsta per tai, kad nesirupina laukų pataisyti. Daug ukininkų sziandien iš namų

iszeina per tai, kad netaiso savo laukų. Vienok jau pradeda atsirasti tokių ukininkų, kurie bando ką tai daryti į tą galą. Kelintas prasimano pirkti kaulamilečius, kelintas — pelenus (superfosfatą) ir bando juos maiszyti į rugių bei kvieczyų sėklą. Tai jau nemenkas daiktas, nes iš to matome, jog mūsų ukininkai pradeda susiprasti, kad taip, kaip iki sziol gaspadoravo, toliaus gaspadorauti negalima, kad reikia *kitaip* įstaisyti; tik bėda, kad mūsų ukininkai dar nežino, kaip *kitaip* reikia gaspadorauti. Vietomis, ypacz Suvalkų gubernijoje, kame ukininkai gyvena daugiausiai ant kolonijų (t. y. viensėdžiais), jau randame kelintą ir visai dailiai gaspadoraujantį, vienok viską į kruvą imant, turime pasakyti, jog dar daug turi mokintis mūsų ukininkai, pakol iszmoks szejp-teip žmogiszka gaspadorauti. Turime stebėtis, jog parubežiniai Žemacziai, besilukydami po Prusus, nieko daugiau neiszmoksta, kaip tik „droną“ gerti — o su kitais dalykais kasjiems galvoje! Ypacz parubežiniai, kurie galėtų daugiausiai pas Prusus pasimokinti gaspadorystės, tie gaspadorystės dalykuose yra paskiausi ir gyvena didei nuskurdusiai. Tolymsniejie nuo rubežians gyvena daug geriaus už parubežinius. Yra tokių mulkių, kurie parduoja sziaudus į Prusus, o perka superfosfatą (išz Prusų). Veža tokį kelią vežimą sziaudų į Prusus ir gauna už savo sziaudus, kiek duoda, lyg tie sziaudai namie nereikalingi. Juk tuos paczius sziaudus suszerk arba sukrecs gyvuliams, tai turėsi mėžinį be jokių kelionių, ir tą laiką, ką pravažinėji del to vežimo sziaudų, gali apversti ant kokio naudingo prie namų darbo. Bene Prusuose nėra gana sziaudų! Prusai tur daugiaus sziaudų nekaip Žemacziai, ale jie jų neparduoda, vercziaus jie sukreczia juos į mėžinį. Prusai neparduoda nė szieno, kad ir jo daugiausiai turėtų. Paszaro Prusai niekad neiszranda pervirsz. Jie vercziaus gyvulį prisiperka, o ne paszara arba kratus parduoja. Tiktai Pakalnėje, kame vietomis nėra ariamų laukų, kur perdėm vienos pievos, tai išz ten gabena szieną į miestus, o szejp nematysi, paszaro pardavinėjant. Yra tokių ukininkų Prusuose, nekurie perka lagi nekuriaus javus paszarui, kaip antai avizės — arkliaus, žirnius — kiaulėms, nes savo javų kartais nepritenka paszarams, delto kad javų sėja nedaug. Pas gerus gaspadorius didesnė dalis lauko užsėta dobilais, kuriuos vietomis gano, o vietomis szienauja. Išz to matome, kad geri gaspadoriai labiausiai vercziasi paszara ir gyvuliais. Pinigus geras gyvulys atnesza labai didelius. Nėjoki javai neduos

ties pinigų, kaip geras gyvulys. O tame tarpe, beaugindamas gyvulius gaspadorius, laukus gerai įkrecia ir tokiu būdu jo laukai vis eina geryn. Deltogi jaigu Žemaičių ukininkai nor pradėti geriaus gyventi, tai tegul nuo Prūsų pasimokina gaspadorystos, tegul jie rupinasi reikalingus pinigus iszrinkti isz gyvulių, o ne už paszarus ir javus. Tegul Žemaičių ukininkas seja daug dobilų, tegul augina gyvulius, kurie jam primins mėslo. Pardavęs gerą jautį arba kumelį paims pinigus, o užsikrėtęs mažumą lauko su daug mėšinio, nuo mažo sklypelio dirvos turės didelę naudą. Tada Žemaičių ukininkas neprivalys baldytis kiek mylių į Prusus su sziaudų vežimu ir atiduoti jį už „*kiek loska*“, kad nereiktų atgal su pilnu vežimu to prasto tavoro gryžti namon. Didžiausias vargas su tais Žemaičių bei Lietuvos ukininkais, kad jie neiszdrysta pradėti kitaip ką daryti prie gaspadorystos. Jiems reikia „*kiauszi* iszvirt, pralupt ir prakast“, tai tasyk gal jie itikės.

V. *Laukavai?*

Senapilė (Starapolė). Geisdami labiaus paniekinti lietuviszką kalbą ir padaryti didesnį žingsnį sumaskolinimė Lietuvos. Gndai, atsiuntę į biurus paliepimą, kad ten nevartotų nieks lietuviszkos kalbos; jei kas ateitų ten su koku reikalu ir praszytų lietuviszkai, tai tokį praszymą palikti be pasekmės. Suduose taip-gi liepta kiekvieno klausti, ar nemoka maskoliszkai; jei pasirodo, kad nors biski supranta tą barbarų kalbą, tai joje turi prisiekti ir atlikti visus paaiszkinimus. Seni kareiviai, parėję isz kariumenės, labai noriai ten kalba maskoliszkai (bet kaip kalba, tai Dieve saugok! mokantis gerai maskoliszkai gal juokais trukti), pasididžiudami, kad ve jie daugiaus moka už „*mužikus*“.

To maskolių paliepimo negaliu žodis į žodį privesti. Jame taip yra pasakyta, kad nors Maskolija jau diktokas pulkelis metų, kaip valdo Lietuvą, vienok *da nė vieno žingsnio sumaskolinime Lietuvos nepadare*, delto, kad nors nuo sziol geriaus jiems tas sektųsi, reikia sumažinti, kiek galint, vartojimą lietuviszkos kalbos, o užvesti visur maskoliszką. Kaip matome, patys maskoliai abejoje pasisekime sumaskolinimo Lietuvos, vienok suvis nemislija užmirsšti apie Lietuvius, tik vis naujus pragumus jų velniszka barbarybė iszmislinėja.

Su tuom paciu siekiu yra prisišti ir vaitams paliepimai, kad, *kiek galint*, sumažintų valscziaus kaceliarijose vartojimą lietuviszkos kalbos, o užvestų maskoliszką. Žmonės iszsigirdę apie tai, pradėjo sne-

kėti, kad ant ateinanczio susirinkimo bus visiems apgarsinta ir visi turėsią ant to pasiraszyti, kad niekad valscziaus kanceliarijoj' nevartos lietuviszkos, vien tik maskoliszką kalbą. Tos kalbos baisiai sujudino žmones: vieni tarėsi jokiū būdu nepasiraszyti ant to, nors juos už tai ir kartų; kiti susikalbėjo, jei juos priverstų pasiraszyti, raszyti savo pravardes, ant kerszto, lietuviszkai, nors pirmiaus pasiraszydavo maskoliszkai. Vienok ne visuose valscziuose tapo tai apgarsinta, tik, kiek žinau, dviejuose: Karklinių (Vilkaviszchio pavieto) ir Pilviszkių (Senapilės pavieto).

Karklinių valscziaus vaitas, p. Zableckas, žmogus paikas, kaip ir didžiama mūsų vaitų, gatavas del maskolių ir į ugnį szokti, bile tik jiems itikti, suszaukė susirinkimą, ir, negavęs rodos su ukininkais, priverstė szaltyszius, gasdindamas juos „*kozu*“, pasiraszyti, kad niekad nevartos kanceliarijoj' lietuviszkos kalbos. Nieko mūsų szaltysziai taip nebijo, kaip to „*kozo*“: užgądintijuom, jie gatavi „*pasiraszyti*“ ant visko, bile tik nuo jo iszsisukti. Pasinaudodamas tuom jų bailumu, nedoras Karklinių vaitas gavo progą prisigerinti savo prispaudėjams, kurie atsilygindami jam už tai neužilgo gal iszsiųs jį, kur „*pipirai anga, o duonos nekepa*“, nės nuo Maskolių kitokio atsilyginimo negalima laukti.

Jau Pilviszkių vaitui Gudai atlygino už jo stropumą del užmanymo valdžios. Jisai, norėdamas, lyginai kaip ir Karklinių vaitaitas, pasirodyti isztikimu valdžiai, norėjo priversti visus valscziaus gaspadorius pasiraszyti, kad jie visada kanceliarijoj' vartos maskoliszką kalbą, bet nemokėdamas to padaryti, padarė didelį truckszmą, taip kad visi ukininkai sulyg vienam iszgurėjo laukan, sakydami, kad jei jiems nevalia kanceliarijoj' kalbėti lietuviszkai, tai jie einą laukan pasikalbėti. Vaitas tuojaus telegrapavojo virszininkui pavieto, o tas gubernatoriui, ir parėjo prisakymas, kad vaitą su rasztininku už kelimą maiszto szelauk nuo urėdo! Ir gerai nedorėliams, nės jau už paczius maskolius karsztetni rusofilai! Mat pirmiaus maskoliai nubausdavo tik vagis, ką pavogę nemoka paslėpti, o jau dabar pradeda pacziupinėti savo letena ir savo czebatlaižius, kada tie nelaviai atlieka pavestą jiems arba ir paczių iszmislytą darbą sumaskolinimo.

Abelnai imant, tas platinimas maskoliszkos kalbos su skriauda lietuviszkos sulyg szioliai atneszė mums daugiaus naudos, nei blėdies. Daugumas, kurie pirmiaus nieko nenuvokė apie szunybes Maskolių, dabar

pradeda: suprasti, kas tai per panksztukai tie Maskoliai, kad jie pradeda neiszsitatekti net musu kalba. Bile tik syki pradėjo abejoti apie dorumą siekių savo valdžios, pradeda perkrafinėti ir pirmesniuosius jos darbus, pradeda kiti saprotauti apie uždraudimą spaudos, kad tai yra kuoneteisingiausias isz valdžios pusės pasielgimas; kad knygos yra labai naudingas daiktas, nes jei tai būtų toks niekniekis, kaip sulys sziol apie jas misliūta, tai valdžia nebūtų jų uždraudus. Vienu žodžiu, Maskoliai savo naujais uždraudimais geriaus atidaro akis mūsų žmonėms, nekaip lietuviszki laikraszcziai, kurie nėra priderancziai paplitę tarp žmonių. Kad tik žmonės nelaikys Gudų per savo globejus, o pažiš, kad tai yra didžiausi jų kraugeriai, lengviaus galės su jais kariuoti, nes mes lengviaus galime apsiginti nuo atviro prieszininko, negu nuo to, kuris nuduodamas mus draugų tyko ant mūsų. 2 Žydus, ypacziai Vilkaviszchio paviete veja isz kaimų į miestus — visus tuos, kurių ukazai nerado valdant lauką. Senapilės paviete jie turi daugiaus liuosybės.

3 Sztai naujas paveikslas, ką padaro užsitikėjimas žydu. Jonas Ilgunas isz Paszilių (Plokszezių valszcz.) turėjo tarp kitų skolų ir kelis szimtus nuo vieno žydo, kuris įkalbinėjo jį, kad jis prisipirktų sulys 90 margų lauko ir galėtų pasiskolyjęs pinigų isz ipotekos iszsismokėti visas skolas. Žmogus paklausė. Neiszmanydamas pats kaip tą visą padaryti, pavedė minėtam žydui, kursai viską parupino ir gavęs nuo Ilguno „doviernasti“, pažmė 3000 rublių Suvalkuose, idant parvežti juos Ilgunui. Jau skaitytojas, gerai žinodamas žydus, pats gal suprasti, kad tų pinigų žydas Ilgunui negrąžino. Taip ir isztiesų buvo. Negavęs žmogelis pinigų, o sulindęs da į didesnes skolas, prisipirkdamas lauko ir iszsirupindamas paskolą nuo ipotekos, negalėjo iszsismokėti ne ipotekai, ir Kovo mėnesij' visa ukė bus iszstatyta ant licitacijos. Tai tav žydas ir prietelius!

Ne tik žyda, bet ir mūsų žmonės moka pasisavinti svetimą gerą. Vieną žmogų prispyrė vaitas, kad jis kuogreicziausiai atmokėtų 100 r. skolos į valszcziaus kasą, bet tas pasakė, kad dabar neturi. Vienok tą paczią dieną atneszė visą 100 rublių ir atsilygino kasoj'. Tuos pinigus jis tokiu būdu įgijo: užėjęs į karcziamą, rado savo gerą pažįstamą, kurio atvožtoj' masznoj' pamatė szimtarublę. Ilgai nemisliđdamas, grybszt tą bumaszką ir iszėjo per duris. Anas misliđdamas, kad jo kaimynas tik juokavodamas erzina jį, laukė sugryžtant jo

atgal su pinigais, bet tas nemisliđdamas apie juokus, nuneszė svetimus pinigus pas vaitą ir dabar visai užsigynė, kad jokių pinigų jis neėmęs. Apiplėsztasis skundė pas kamisorių, tik abejotina, ar ką gaus, nes neturi liudininkų. Mat karcziamoje buvo tik juodu ir žydas — szinkorius, kurs nieko nematė, nės pinigai buvo iszplėsztai be riksmo.

Jau Lietuvės pradeda virsti į ponias, nenori vilkėti sermėgoms, o vis tik steliuojasi žiponus. Zanavykuose jau seniai moters pametė milines drapanas, o jau dabar ir apie Senapilę pradeda jas niekinti. Per Trijų Karalių jomarką (11. d. Sausio) Senapilėje moteriszkos semėgos buvo pamestinai parduodamos, kada tuom tarpu už pardusius makatus — žiponus brangiai mokėjo.

Nekurie Lenkų ponai nelabai užkenczia Lietuvį. Teip Mikalinės ponas turėjo vieną rasztininką Lietuvį, bet vos tik iszgirdo, kad tasai turėjo dar pirm kelių metų susidurimą su policija už lietuviszkas knygas, tuojaus jį atstatė. V. L.

Gelgaudiszkis, Naumiesczio pavieto. Pernai rudenį barons Keidelis, kurs iki sziol valdė Gelgaudiszchio dvarą su palivarkais, pardavė viską vienai kuopai dvarininkų, kurių didžiuma isz Kauno gubernijos, tiktai viens Zanas mūsų kaimynas isz Panemunio. Teisybė kalbant, tai juk Zanas daugiausiai trusė, kad tik kaip nors tą Gelgaudiszki nupirkti. Jau kelintas metas, kaip jisai jieszkojo pirkikų ant tų dvarų. Ant galų galo tik surinko ir nupirko. Zanas isz pradžios nė neketino būti kuopininku, ir norėjo gauti už meklerystę devynis tukstanczius rublių, bet paskui anie jį įtraukė į tą kuopą, nes be jo jiems czion svetiemiems būtų buvę sunku apsieiti. Gelgaudiszchio dvarai su palivarkais užima didį plotą Naumiesczio pavieto, isz viso dvi-deszimts du tukstanczių margų. Girios yra devyni tukstancziai margų, o laukų trylika tukstanczių. Nors tuos turtus labai pigiai pirkto, bet jie vis nebūtų turėję tiek pinigų užmokėti, nes pirkto už asztuonis szimtus penkias deszimts tukstanczių rublių. Ale jie davė Keideliui ant rankos du szimtus tukstanczių, o kitus paskui tuojaus iszėmė isz ipotekos ir užmokejo. Bet vargszą Vokietį jie nusuko. Buvo mat dar du szimtai tukstanczių skolų ir isz pradžių derybų buvo suderėta, kad ta skola pasilieka jiems, ale jie paskui jį taip susuko, kad jis turėjo tas skolas tuojaus iszmokėti isz savųjų pinigų, tai yra isz tų 850 000.

Ale jam ir tiek užteks, nes jau žmogus nejaunas ir, pagalios, juk beveik uždyką ir buvo gavęs tuos turtus, o prieš bau-
džiaų išnaikinimą Keidelis *iszdegino* daug kaimų ir jų vietą pabudavojo dvarus, žmones *iszvarinėjęs*. Dar ir dabar kelintoje vietoje ant laukų pažymu kaimų vietos. Perna mirėšis mano tėvelis, bevažinėjant mudviem po tas apygardes, daug kart man apie tai kalbėdavo, o ant Augustavo dvaro, pas Szakius rodė dar vietą, kur stovėjo kitasyk kaimas *Gėdžiuliai*, ant kurio vietos dar dabar auga tarp javų žnaimios augstos žolės. Kuriuos žmones *iszvaikė*, tai *iszvaikė*, ale kurie pasiliko, tai tie po lenkmecziui gavo gerus *servitutus*. Kurių laukus prieina prie girios, tai tie gauna girioje ganyklą, o szaip visi gauna malką *isz girios*. Kada *gaspadorius* aprokuoja visą naudą, kurią jis gauna per metus *isz dvaro*, ir sutraukia viską į pinigus, tai szacavoja ją ant penkias deszimts rublių ir daugiaus. Dabar szitie naujieji valdytojai nor kaip gyvai parduoti girias, ale negal, jaigu *gaspadoriai* nevelyja. Ir kur-gi jie velys? Juk penkiasdeszimts rublių ant metų tai szį czėsą nekur paimsi, o kelintas turi tokia gerumą su ganykla bei su malka. Kitam giria — namų namas. O kada nukirs girias, tai galės negu į užniamunę važiuoti malkų . . . Tai-gi czion Zanas tur darbo . . . Jisai visokiais galais prikabinėja *gaspadorius*, girdo ir prieteliauja, kad tik jie taikytusi su jais ir kad atsimų po kelis margs žemės už tuos *servitutus* ir atsikvitavotų nuo dvaro, o jie paskui jau pleszkins viską į Prusus. Kas jau to Zano per meilumas, prieteliszkumas su žmonėmis, tai kartais net juokai ima. „Aka Pane Bakszys, eik szen gėrsim sznapšą, pane dabradzieju — szaukia jisai pamatęs pas karcziąmą *gaspadorių*. O tas ir vėplina paskui ir geria, ir nepamato, kaip pats sav burną su tuom paiku stikleliu užsikemsza. Juk toks kitruolius Zanas labai gerai pažinstą žmonių būdą. Jisai sav taip rokuoja: „pagirdysiu vieną, kitą, primeluosiu pilnas ausis tiems paikiems mužikams, jie palaikys manę už labai gerą ir prieteliszką žmogų, ir jiems bus negražu prieszintis, kada asz su jais imsiu derėtis.“ Tokiu budu jisai su sznapšu ketina mūsų kampo žmones apsukti, bet vargu bau jam tai nusiduos. Jau dabar nė mužikai ne toki kvaili. Mes mokame dailiai aprokuoti, kokią tur del mūsų *servitutai*. Jaigu jau ir susitaiointumem, tai nepigia. Tik aprokuokim. Jaigu kurs rokuoja visą naudą *isz servitutų* ant 50 rublių, tai yra vis tiek

kaip kad jis turėtų pažyczjęs į tikras rankas (kad niekad neprapuola suma) penkis szimtus rublių ir gauna nuo szimto po deszimts rublių palukų; o jaigu mes rokuotumem tik po 8 rublius palukų, tai sumą galime rokuot szeszis szimtus su virszum. Kuris aprokuoja savo naudą *isz servitutų* ant deszimts rublių, tai tas gal rokuot, kaip ir kad jis turėtų dvarui pažyczjęs szimtą rublių ant deszimto procento. Ale ir tai reikia žinoti, jog norėdams tiktai į tikras rankas pažyczyti, kad pinigai niekumet neprapultų, kaip antai į banką, tegauai tiktai penktą procentą, tai yra, už szimtą per metus tegauai tiktai penkis rublius. O mūsų *servitutai* arba ta suma, ką verti mūsų *servitutai*, niekumet prapulti negal, taigi mes galime taipgi rokuoti tiktai, kad mes imame tiktai penktą procentą. Jaigu mes taip rokuosim, tai, jaigu dvaras butinai norėtų su mums atsileisti ir mums už juos pinigais užmokėti, tai mes turėtumem gauti dvigubai nekaip pirmai rokavau; nes tuokart kožnus penkis rublius metinės naudos *isz servitutų* mes turime rokuoti lyg procentą nuo kožno szimto rublių, kurie mūsų pinigai lyg yra dvarui paskolinti. Taigi pagal szitą rokundą iszeina: tas kurs aprokuoja savo naudą per metus *isz servitutų* tiktai ant *penkių* rublių, tas atsisteisiant su dvaru už *servitutus*, tur gauti grynais pinigais *isz dvaro szimtą* rubl.; tas, kurs aprokuoja savo naudą ant *deszimts* rublių — tur gaut *du szimtus* rublių; tas kurs aprokuoja ant *penkiolikos* rublių, tas tur gaut *tris szimtus* rublių . . . o kurs savo naudą ir *servitutų* aprokuoja per metus ant *penkiasdeszimts* rublių, tas atsisteisdamas ir pasikavodamas su dvaru, tur gauti *isz dvaro visą tukstantį* rublių.*) Taigi matote, vyrucziai, ką verti mūsų *servitutai*. Delto mes jų neparduosime už stiklelį smarvės, mes tos smarvės ir patys galime nusipirkti. Tai taip, ir geriausiai būtų, kad mes imtumem pinigais, nes sziandien pinigai labai reikalingi visiems ir kožnam, o dvaras galėtų lengvai *iszmokėti*, nes vargiai kas kada taip pigiai pirkto dvarus, kaip szį kart tie sukeziai, o kada jie parduos tą cziudą girių, tai jie apsipils pinigais. Jie *isz vienu* girių *iszriuks* savo pinigus, o *dvarai su laukais* atsieis jiems *visai dykai*. Argi tik mes turėtumem buti toki kvaili, kad padovanotumem savo gyvą naudą tiems sukeziams? Vyrai, laikykimės! Girdėt, kad jie kanaaninkui labai gerinasi,

*) Jeigu jie mums norėtų laukų atmokėti, tai nājokiū budu negalime margo lauko rokuoti brangiaus kaip *deszimts* rublių

7
kad tik tasai mus prikalbinėtų nesibranginti; ale išz tų miltų nebus koszės, ir ka-
nauninkas daug geriaus padarytų, kad su-
visu į tą darbą nesikisztų, tai ne kunigo
darbas. Katras tiktai eina po ponais, tai
mums to nēr ką klausyt, galim tikrai žinot,
kad jis jau persudyts ir kad jis mus par-
duoda. Ir tarp mūs paczių gal tokių atsi-
rast, ale tie vercziaus tegul tyli ir tegul
sav gėdos nedaro. *M. Simanavičius*

Kaimynas.
Išz Lukszių, Suv. gub., Namiesczio pav.
raszo: Nors pamažėli, atsiveria akys ir
musų žmonelių. Pradeda, mat, mislyt apie
pagerinimą savo ukiszko padėjimo. Pa-
veizda to — tai noras išėjimo ant „kolio-
niju“. Paskutiniuose laikuose, apie Lukszius,
jau mažai kiek pasiliko ukininkų gyve-
nanczių sodžiuje, arba, kaip sako, „ant
kaimo“. Kapsai kur-kas pirmiau pralenkė
tame dalyke žmones szio kampo — Veliuo-
niszkis ir Zanavykus. Ten jau nerasi
beveik niekur grincios be kamino, suru-
kusios nuo dumų; o važiuojant pro szalį, ten
smagu ir miela žiurēt ant triobų pasken-
dusių tarpo medžių. Szitame kraszte da
vis daugumas smilko ir skurdo ant kaimų,
susišpaudę, lyg silkės statinėse. Bet da-
bar jau pradėjo suprasti naudą kolionijų,
ir sztai szen ir ten ruosziasi ant kolionijų, o
išzeidami ant kolionijų jau statosi žmo-
niszkesnes grincias. Gerai, kad žmonės
patys apie savę rupinasi, juk maskoliszka
valdžia, nors traukia išz žmonių visokius
begalinius mokeszczius, suvis vienok nesi-
rupina apie pagerinimą gyvenimo tų žmo-
nių. Tegul, budavo, susitars daugumas
kaimo ukininkų eiti ant kolionijų ir par-
kvies kamisorių, o szis tuojaus iszranda
kliutį: tai, ana, tas ar tas išz ukininkų
nenori sutikti, o tada visi turi nutilti, ir
taip viskas pasibaigdavo ant tuszczio.
Žmonės gi, tolyn vis labyn skurdo ir
skurdo. Žiurėdamas ant tokio jų padėjimo,
užklausių juos, budavo: „kada-gi iszeisit ant
kolionijų?

— Butumem, sako, seniai iszėję, kad ne
tas, arba tas musų kaimynas.

— O kas-gi kaimynui kenkia, paklausių,
kad jis visus stapdo?

— Tai, mat, ypacz moterys nenori. ir
savo vyrus perszneka, buk ant kolionijų
negyvensią ir ne taip busią smagu.

— Ilgas, sakau, plaukas bobų, bet pro-
tas trumpas. Jos tiek teiszmano, kiek apie
savę mato. Nenori suprasti, kad pageri-
nimas žemės pageris jų buvį, o tada tik
bus smagiau gyventi.

Du kaimu — Akēcziai ir Liepalotai
iszėjo pernai ant kolionijų. Nusibodo

jau jiems vaidytis tarp savės už mažą-ką.
Apie bernukus ir tarnaites tai nēr ką ir
kalbėti — kiek blogo budavo... Skun-
džiasi, budavo, ukininkai, kad jų tarnai
dieną snaudžia... Ateis szv. diena — į
vietaį paskaitymo kokios naudingos kny-
gelės, tik lėbaudavo susirinkimuose. O nors
ir ant kolionijų tai atsitinka, vis-gi vienok
reczian. Visubaisiausiu dalyku del so-
džiaus — tai ugnis. Matėme pernai, kiek
iszgasties turėjo žmonės vieno tokio kaimo.
Acziu vėjui, o butų visas kaimas sudegęs.
Žiurint ant pasielgimo musų valdžios, iš-
puola mislyti, kad da ilgus laikus bus musų
žmonės be pagelbos atsitikus ugnei. Ne-
kalbant jau apie kaimus, miestai ir mies-
teliai neturi jokios ugninės sargybos. Kaip
isz visokios nelaimės, taip ir išz ugnies
žydai traukia pelną del savės. Lukszių žydai,
kurie porą sykių degė, da puikiau iszsi-
budavojo. Ypacz karcziamos suvis ruimingos
ir neprastos — nē ugnis jų nenaikina...
Vienas tik toks žydbutis isznyko nuo ugnies,
bet ne Luksziuose, tik kaime Bizierių,
Plokszczių valscziaus. Teverkia išz to at-
sitikimo szmekeriai ir žydpalaikiai!

Kelmelis iš Szilakojo.

Ilguva Naumiesczio pav. Ilguva tai
nedidelis dvaras su dviem palivarkais:
Misiunais ir Tvirbutais. Ilguva stovi ant
augszto Nemuno kalno ir yra labai graži
ir linksma vieta, ypacz vasaros metą. Per-
tai vasarą po Ilguvą lankosi daug sveczių
isz visų krasztų, o daugiausiai jaunų klie-
rikų, nes kun Duoba, vietinis klebonas,
labai myli tokius sveczius. Aplinkui Ilguvą
yra daug gilių daubų su augsztais krantais,
apžėlusiais krumais ir giriomis. O tokios
vietos didei tinka musų nuvargusiems po
angsztas kliosztorių celes svecziams. Czion
jie po tuos szlaitus ir kalnus atgaivina
savo suspaustas krutines ir tikrai pataiso
savo sveikatą per dyklaikį. Netoli Ilgu-
vos gyvena trys stiprus ukininkai, Pauk-
sztyts (kurs išz lenkiszko Pataszinsku va-
dinasi), Aleksa (didelis pagyras ir melagius,
kitaip Braszkum vadinamas) ir Docka
(tikras szunbajoris, vienok suvis szaunus
vyras). Tie visi ukininkai labai gražiai
sutinka su „patriarka“ (taip praminė Aleksa
szaunų kleboną) ir tankiai lankosi vieni
pas kitus svecziuosna, o ypacz garbėje
laiko jaunus svetelius klebono. Vis tai
didei gražu, tik viens negerai, kad „kuni-
gėliai“, besilankydami po tuos krasztus
kasmetą, neužneszė į tą užkampį nē krislelio
lietuvystės. Kaip paczioje Ilguvoje, taip
ir pas minėtus aplinkinius tebeviesszpatauja
lenkimsza kalba, nes musų jauni sveteliai

neužduoda czionai savo tono, nesėja „naujos dvasios“. Rasi mūsų mieli sveteliai pasitiki ant „patriarkos“, bet tai darytu visai veltu, nes tas garbės vertas senelis, be abejojimo budamas geru žmogumi, vienok ant ko *naujo* jau yra per sens. Į Ilguvą apsilanko ir szaunus Lietuvis, kunigas Pranaitis. profesorius Peterburgo dvasiškos katalikų akademijos, kurį labai gražiai priima poni Rinczevyczienė, tėviszkaime to dvaro, naszlė. Kun. Pranaitis yra labai iszlavintas vyras ir tikras geatelmonas, puikaus apsiėjimo; pažinsta ir muziką. Per tai kada parvyksta įsiai į mūsų užkampį, tai poni tuojaus užsikviečia pas savę. Aplinkiniai, ilguviszkiei žmonės labai didelėje garbėje laiko kunigą Pranaitį, nes įsiai su žmonėmis labai meiliai apsieina. Ypacz pirmiaus įsiai mėgdavo kartais su kokia žmonele ant tako atsistojęs pasikalbėti. Dabar įsiai mažumą nupuiko. Kartą man teko buti draugystėje kun. Pranaiczio pas Docką, kame buvo daugiausiai lenkiszkiei kalbėta; o Eiginų Pauksztienė dagi nesidrovėjo praminti kun. Pranaitį *kiaudz Proniewicz*. Prafesorius atsakė lietuviszkiei: „*nesipravarđziukit, asz ne Proniewicz, tiktai Pranaitis.*“ Pauksztienė žmona labai susigėdo . . . Girdėjome, kad kun. Pranaitis pasiėmė į Peterburgą savo vieną brolių ir seserį, kuriuos tenai leidžia į mokslą. Bepiga butų, kad ir kiti kunigėliai leistų savo giminaiczius į mokslą . . . Kitą kartą apie Ilguvą buvo apsečiai, „studentų“ Pavalkiūs, Kriacziuniukai, Micziūs, Simanų Endrius, Burbų Paukszcziūs, Vedegiūs Žuklių, Dockycziai, Makszimūs, Dėdynūs; o dabar tėra tiktai pusketvirtas. Mokinosi, mokinosi, o dabar nė nežinom, kur jie visi dingo. Girdėt, kad Pavalkiūs esąs Peterburge, Kriacziunų Antans Starapoliuje sudžia, Jons, sako, į Ameriką iszbėgęs ir ten lietuviszkas gazetas dirbas, Miczas į Ameriką iszkurė, Jucaitis iszsidaužęs po Prusus, Austrija pateko po Maskoliais, Pauksztys Burbų kunigus iszėjęs ir po Maskoliją baldasys, Vedegiūs tapat, Dockycziai ir Makszimūs į Ameriką pabėgę, o Dėdynūs numirė. Tai mat, kiek mes turėjome džiaugsmo, kada matydavom juos su mėlynoms mandieroms, kur susirinkusius. Tai, sakydavom, bus kunigų, o dabar nė vieno! Teisybė, du iszėjo į kunigus, ale kas isz to, kad tur po svetimas szalis daužytis . . .

Apie Ilguvą žmonės dar vis pusėtinau prastai tebegyvena. Prascziūs kaimai Ilguvos parapijos — tai Lapiniai, Szilvienėliai, Kalmukai, Tubiszkiei, Morkai, Naujiena. Tubiszkiuose butų laukai neperpras-

ciausi, ale kad ukininkai toki susivėlę: kvailiai, tinginiai, szelmiai. Jaigu vakare pasigedai ėriuko ar žasiuko, tai skubink begk į Tubiszkius, o kad ne, tai pateks į kopustus. Kalmukai žemės tur tiktai po 19 margų ir jaigu jie taip prastai gaspadorautų, kaip Tubiszkiei, tai butų szindien visi beubagauja, o dabar da jie patys kokios dirsainės gal ubagui paduoti.

Apie Ilguvą ukininkai dar vis tebegyvena kaimuose. Tiktai neperseniai pradėjo ir czion dalintis į kolionijas. Pirmiaus iszsidalino Meszkelioniai, paskui didelis kaimas Sutkai, vėliaus Gegužiai. Ale kaip žiuri, tai nedaug maczyja tas iszsidalinimas, delto kad sziczionai apie Ilguvą žmonės dar vis po senovei tebegaspadorauja. Į vietą to ką sėti daugiaus dobilų, gyvulius geriaus prižiūrėti, laukus pataisyti, tai jie, iszėję ant kolionijų, kelis metus pagrecziam sėja į atseliūs avižas, o to nesupranta, kad su avižoms gali galutinai laukus nuliežti; paskui galėsi ir medum užkrėsti — jau neangs. Kelinta gaspadinė laiko daug visztų ir jaigu surenka per metus 10 rb. už kiauszinius, tai mislyja, kad tai jai visztos tiek naudos atneszė — ji to nesupranta, kad už tas avižas, kurias visztoms sulesino gal butų daugiau pinigų iszrinkus, o kiek palaidos visztos iszskadų pridirba, tai jau gana. Ta pati ir su žasims. Kiek tos mūsų moters prisivargina su pereklėms, kiek su tais žasiukais pavasario metą. Czia jos stubą tėszia, czia larumė kelia, baisus daigs, o ateina mėszlavežis — visi žasiukai iszdvēsė, tai ir birbyk. Man rodos, butų daug geriau, kad mūsų gaspadoriai susitaiktų su gaspadinėms ir vercziaus tų paukszczių suvisu nelaikytų — vercziaus tą rupesni ir paszarą, kurį paszwenczia tiems apgavingiems paukszcziams, paszwęstų karvėms ir kiaulėms. Kada man pasitaiko pasi juokti isz tos bobiszkos ir visztiszkos gaspadorystės, tai moters ima szaukt: „kur gausim patalus, paduszkas kraicziui, kur gausim žastaukių?“ O jos to neapsikuoja, kad patalus ir paduszkas už pinigus gali nusipirkt, o žastaukių suvisų nereiks, kada turėsime laszinių, pieno ir sviesto iki okim.

Saulėnų zakristijons.

Pinigus, rankraszczius ir gromatas į „Ukininko“ redakciją reikia siusti ant adreso: Herrn Dr. Bruażis, Tilsit (Ostpr.).

Italpa: Lietuvos vargai po Maskolium. *Joniszkiei*. — Vercziaus laukus taisyti, nekaip liežti arba alinti. — Senapilė. V. L. — Gelgaudiszkiei. *Kaimynas*. — Isz Lukszių. *Kelmelis isz Szilakojos*. — Ilguva. *Saulėnų zakristijons*.